

ภาพสะท้อนวิถีชีวิตด้านสังคมของชาวไทลื้อสองป้านจากสุภายิตไทลื้อ

อิสริยาภรณ์ แสงปัญญา

อาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

บทคัดย่อ

สุภายิตไทลื้อเป็นมรดกทางสังคมและวัฒนธรรม อีกทั้งเป็นคำสอนที่มีมาแต่ครั้งโบราณ ควรที่จะอนุรักษ์และสืบทอดในการใช้อบรมสั่งสอนเยาวชน เพื่อเป็นการตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาพื้นบ้าน ทั้งยังเป็นการช่วยรักษาอัตลักษณ์ของชาวไทลื้อให้คงอยู่ต่อไป สุภายิตไทลื้อได้สะท้อนภาพวิถีชีวิตของชาวไทลื้อในลื้อสองป้านในด้านสังคม ได้แก่ การปกครอง และการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่มีความเป็นอยู่เรียบง่าย ผูกพันกับธรรมชาติ และความเชื่อที่มีอิทธิพลตามคติทางพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ซึ่งปรากฏให้เห็นในวิถีชีวิตที่มุ่งแนะนำสั่งสอนให้ชาวไทลื้อในลื้อสองป้าน กระทำแต่สิ่งที่ดี เลี่ยงการกระทำที่จะก่อให้เกิดความไม่สงบสุขในสังคม เพื่อความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของสังคม และเกิดความเจริญรุ่งเรืองต่อไป

คำสำคัญ : สุภายิตไทลื้อ ภาพสะท้อนวิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรม

The Analytical Study of Tai Lue Proverbs in Socio-cultural Tradition in Sipsong Panna

Isariyaporn Sangpunya

Lecturer, Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Chiang Mai Rajabhat University

Abstract

The Thai Lue proverbs are social and cultural heritage. This knowledge should therefore be imparted to the younger generation so that the local wisdom and identity could be preserved. The main objective of this paper was to analyze Thai Lue's way of life as well as the used language as reflected in their proverbs of Sipsong Panna. This information has been presented descriptively. The findings revealed that the Thai Lue's way of life was a simple one based on natural resources and Buddhist teachings. In all aspects of life, Thai Lue people of Sipsong Panna are taught to be good and to avoid actions that may bring chaos in order for the community to enjoy its peace and prosperity.

Key Word: Thai Lue proverb, The way of life, Socio-cultural tradition

1. บทนำ

สุภาษิตเป็นประติมากรรมทางภาษาของมนุษย์ในสังคมใดสังคมหนึ่ง ที่มาจากการสังเกตสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิต ปรัชญาการณต่าง ๆ และสิ่งแวดล้อม สุภาษิตส่วนใหญ่จึงมีเนื้อหาเพื่อกระตุ้นเตือนให้คนในสังคมดำเนินชีวิตภายใต้ แนวทางที่ดีที่งามอันจะก่อให้เกิดความสงบสุขทางสังคมโดยรวม นอกจากนี้ยัง สะท้อนภาพวิถีชีวิตที่เป็นจริงสอดแทรกอยู่ทั้งในด้านรูปธรรม คือ เหตุการณ์ ทั่วไป และนามธรรม อันหมายถึง ค่านิยมในชีวิตและจิตใจของคนในสังคมนั้น ด้วย ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อสุภาษิตนั้น ๆ ได้รับความยอมรับ หรือเชื่อถือในกลุ่มชน อย่างกว้างขวางก็อาจขยายกลายเป็นค่านิยม (Value) ของคนในสังคมได้ ดังที่ ก่อ สวัสดิพานิช (2518) กล่าวไว้ว่า “ค่านิยมเป็นเพียงความคิด พฤติกรรมและ สิ่งที่คนในสังคมเห็นว่า มีคุณค่าจึงยอมรับมาปฏิบัติ ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงได้ตาม กาลสมัย และความคิดเห็นของคนในสังคม” สุภาษิตยังเป็นวัฒนธรรมทางภาษา ประเภทหนึ่งที่ได้รับการสะสมสืบทอดกันมาโดย “วิธีมุขปาฐะ” ของคนใน กลุ่มชนหรือสังคมนั้น ๆ อันเกิดจากประสบการณ์ ดังที่ ปราณี ขวัญแก้ว (2534) กล่าวไว้ว่า “สุภาษิตเกิดจากการสังเกตสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตซึ่งบรรพบุรุษได้ ถ่ายทอด โดยการจดจำและพูดต่อ ๆ กันมา สุภาษิตใดจับใจคนได้มากสุภาษิตนั้น ก็จะยืดยาวสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน” หากพิจารณาสุภาษิตในฐานะศิลปวัฒนธรรม ของกลุ่มชน ซึ่งมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าคติชนประเภทอื่น ๆ อาจสังเกตเห็น ได้ว่า สุภาษิตเหล่านี้มักประกอบด้วยความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Viewpoint) ตลอดจนการแสดงออกถึงศิลปวัฒนธรรม และการสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชน ความเชื่อด้านต่าง ๆ ตามที่ ประกอง นิมมานเหมินท์ (2524) กล่าวไว้ว่า “เนื้อหาของสุภาษิตมักสะท้อนให้เห็นทัศนะของคนในสังคม ที่ใช้สุภาษิตนั้น ๆ เสมอ” และตามที่ ขรรยง จิระนคร และรัตนพร เศรษฐกุล (2544) กล่าวถึงชาวไทลื้อว่า “ชาวไทลื้อเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทกลุ่มหนึ่งที่มีภาษา วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ของตนเองมาช้านาน” ชาวไทลื้อมีถิ่นฐานอยู่ใน แคว้นสิบสองปันนา ทางตอนใต้ของมณฑลยูนนาน ประเทศจีน มีบางส่วนได้

อพยพลงมาอาศัยอยู่ทางตอนเหนือของประเทศไทย บางส่วนอาศัยอยู่ทางตะวันออกของภูพาน ประเทสพม่า และทางตอนเหนือของประเทศไทย อีกทั้งมีการกระจายตัวอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือของประเทศไทย ชาวไทลื้อมีขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาและวัฒนธรรมที่เจริญรุ่งเรือง อีกทั้งยังสามารถอนุรักษ์สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ไว้ได้จนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะสุภาษิตของไทลื้อซึ่งเป็นผลึกทางความคิดของคนในสังคมที่ถ่ายทอดออกมา แสดงให้เห็นถึงภาพสะท้อนวิถีชีวิตในสุภาษิตของชาวไทลื้ออย่างชัดเจน ดังตัวอย่างสุภาษิตไทลื้อที่ว่า “สายแอกปุด สายสุดขาด” (สายแอกชำรุด สายมั่งขาด) สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของชาวไทลื้อที่มีอาชีพการทำนา และใช้มั่งในการนอน จากสุภาษิตนี้มุ่งสอนให้คนรู้จักการเอาใจใส่กับเครื่องมือเครื่องใช้อันเป็นสิ่งจำเป็นในชีวิต อย่าให้เกิดความเสียหายขึ้นเพราะอาจเป็นสาเหตุที่นำมาสู่การทะเลาะเบาะแว้งภายในครอบครัวจนถึงขั้นแตกหักกันได้ การศึกษาภาพสะท้อนวิถีชีวิตด้านสังคมจากสุภาษิตไทลื้อ ที่นำมาศึกษา เป็นสุภาษิตของชาวไทลื้อในดินแดนสิบสองปันนาจากหนังสือ “สุภาษิตไทลื้อ” ซึ่งปริวรรตจากอักษรไทลื้อเป็นอักษรไทย และแปลความเป็นภาษาไทย โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ลมูล จันทน์หอม อธิการบดีประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ ซึ่งจัดพิมพ์ เมื่อ พ.ศ. 2545 มีจำนวนสุภาษิตทั้งสิ้น 1,772 บท

2. ภาพสะท้อนวิถีชีวิตด้านสังคมจากสุภาษิตไทลื้อ

สถาบันสังคมเป็นแบบแผนพฤติกรรมที่เป็นมาตรฐานของสังคมที่มีขึ้นเพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานทั่วไปของสังคม และมีหน้าที่ช่วยให้สังคมคงสภาพอยู่ต่อไปได้ สุภาษิตไทลื้อกล่าวถึงการรวมกลุ่มเป็นสังคมของชาวไทลื้อ โดยปรากฏเป็นภาพสะท้อนวิถีชีวิตด้านสังคม ดังตัวอย่างสุภาษิตไทลื้อต่อไปนี้

2.1 ลักษณะการปกครอง

ดินแดนสิบสองปันนา จัดการปกครองเป็นระบบปันนา โดยการแบ่งหัวเมืองออกเป็นกลุ่ม ๆ เพื่อความสะดวกในการจัดเก็บส่วย และผลประโยชน์ของรัฐ รัตนพร เสรษฐกุล (2542) กล่าวถึงการแบ่งเป็น 12 ปันนา ประกอบด้วย ปันนาเมืองล่า ปันนาเมืองพง ปันนาเชียงตอง ปันนาอิงุ ปันนา อุเหนือ ปันนาอุใต้ ปันนาอิอุ ปันนาเมืองหลวง ปันนาเมืองฮาย ปันนาเมืองหน ปันนาเมืองแจ้ ปันนาเมืองงาด และปันนาม่อนต่าน

หมู่บ้านหลาย ๆ หมู่บ้านเมื่อรวมกันเป็นตำบลจะมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น โลง หัวสิบ และข้ามัว เป็นต้น หน่วยการปกครองเหล่านี้รวมกันเป็นเมือง ซึ่งเป็นหน่วยการบริหารที่มีฐานะรองลงมาจากสิบสองปันนา เป็นหน่วยการปกครองภายใต้เจ้าเมือง แต่งตั้งโดยเจ้าแผ่นดินหรือเหนือสนามนอก เมื่อเวลาผ่านไป ตำแหน่งเจ้าเมืองและท้าวขุนกลายเป็นตำแหน่งที่สืบทอดกันภายในตระกูล ทำให้เมืองมีอำนาจในการปกครองตนเองมากขึ้นเรื่อย ๆ เมืองต่าง ๆ มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นกับราชสำนักหรือราชการส่วนกลาง ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองกับราชสำนัก และความสัมพันธ์ระหว่างเมืองกับเมืองนั้นเป็นลักษณะความสัมพันธ์และผูกพันกันในระบบเครือญาติ เนื่องจากเจ้าแผ่นดินและเจ้าเมืองมักเป็นเครือญาติกัน โดยนิยมส่งน้องชายและลูกชายไปปกครองเมืองต่าง ๆ ส่วนน้องสาวและลูกสาวก็มักแต่งงานกับเจ้าแผ่นดิน หรือเชื้อพระวงศ์ หรือเจ้าเมืองต่าง ๆ การปกครองในส่วนท้องถิ่นมีหมู่บ้าน ซึ่งชาวไทลื้อเรียกหมู่บ้านว่า “บ้าน” และเรียกบ้านว่า “เรือน” ท้าวขุนผู้ปกครองเรียกว่า “พ่อบ้าน” และแต่ละหมู่บ้านจะมี “ก๊วบ้าน” เป็นหน่วยบริหาร ก๊วบ้าน ประกอบด้วย “แม่บ้าน” “แก่บ้าน” (ชายผู้สูงอายุ ผู้อาวุโส และมีอิทธิพล) มี “ขุนแขก” หรือเสมียน นอกจากคณะบริหาร ซึ่งมีนายบ้านและก๊วบ้านแล้วยังมีเจ้าหน้าที่เฉพาะกิจอีกหลายคน เช่น “ขุนหาญ” เป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อย “พ่อพัน” หรือ “ล่ามปาว” เป็นผู้รับใช้เรียกประชุมหรือประกาศคำสั่ง นายบ้าน “พันเหมือง” เป็นผู้ดูแลและปันส่วนน้ำเหมืองชลประทาน “พ่อหมอ”

หรือ “เจ้าบ้าน” (ทายาทของตระกูลที่มาตั้งถิ่นฐานหมู่บ้าน) เป็นผู้ทำพิธีบวงสรวง พระเสื้อบ้าน หรือเลี้ยงผีบ้าน เลี้ยงเทวดาบ้าน “พ่อจารย์” (พ่ออาจารย์) เป็นผู้ทำ พิธีทางศาสนาฝ่ายฆราวาส เป็นต้น

ลักษณะการปกครองมีส่วนในการช่วยควบคุมสังคมให้อยู่ใน ความสงบสุข และดำรงสภาพความเป็นสังคมต่อไป ดังที่ จารุวรรณ พรหมวัง (2536) กล่าวถึง การบริหารราชการแผ่นดินส่วนกลางของสิบสองปันนาว่า มีเจ้าแผ่นดิน เป็นผู้ปกครอง มีรัฐบาลที่เรียกว่า “สนาม” เป็นหน่วยการบริหาร หรือ เรียกว่า “สนามนอก” ประกอบด้วยเสนาอำมาตย์ โดยดำรงตำแหน่งที่เรียกว่า “ท้าวขุนเหนือสนาม” ซึ่งแต่งตั้งโดยเจ้าแผ่นดิน ขุนเหนือสนามที่สำคัญ ได้แก่ “เจ้าเชียงสา” เป็นหัวหน้าหน่วยการบริหาร ทำหน้าที่เป็นประธานในที่ประชุม เจ้าเมืองทั้งหลาย “ธูลวงเกล้า” หรือ “สาธูลวงเกล้า” หรือ “ฮ้อยด่างบ้านออก” ทำหน้าที่เป็นประมุขรัฐบาล รับผิดชอบคุมฝ่ายการคลังและภาษี “ฮ้อยด่างบ้านชุม” ทำหน้าที่ฝ่ายกฎหมายและสำมะโนครัว และ “ฮ้อยด่างจอมวัง” ทำหน้าที่เก็บภาษี ข้าว

การขึ้นมาเป็นกษัตริย์ของสิบสองปันนานั้นต้องปกครองบ้านเมือง ด้วยความเป็นธรรม ด้วยเหตุนี้จึงทำให้กษัตริย์ต้องอยู่ภายใต้ข้อควรปฏิบัติของ กษัตริย์ตามหลักพุทธศาสนาที่ว่า

- คันเป็นท้าวพระยาหือไกวไม้เป็นก้วย หมายความว่า เมื่อได้รับ ตำแหน่งเป็นเจ้าแผ่นดินแล้ว จะต้องเลี้ยงดูผู้อยู่ใต้การปกครอง ทั้งท้าวขุนและ ประชาชนให้มีแต่ความสุข ป้องกันภัยไม่ให้มาเบียดเบียน
- หือมีบวย 5 ลูก หมายถึง ให้มีเสนาอำมาตย์ที่มีความสามารถอยู่ 5 ทิศ สรรหาทรัพย์สินมาใส่พระคลังโดยชอบธรรมไม่ให้ได้ขาด
- หือปลุกไม้สมฝาคขมหวาน หมายถึง ให้นุคคลประเภทต่าง ๆ ที่ จะให้คุณ เช่น นักปราชญ์ ผู้รู้สำหรับสั่งสอนตน ให้มีขุนทหารคอยป้องกันภัย และมีผู้อ่านออกเขียนได้รู้หนังสือในราชสำนัก

- หื้อยานหานที่อยู่ หมายถึง ให้เกรงกลัวบาปและกลัวที่จะทำบุญ หลีกหนีจากความชั่วกระทำแต่ความดี
- อย่าหื้อรู้คำเล่นคำร้ายหย่อนจา หมายความว่า ไม่ให้พูดโกหก ต้องรักษาสัจจะ
- หื้อเลี้ยงกา 3 หมู หมายความว่า ให้มีสติอาวุธ ได้แก่ อติตะ อนาคตะ และปัจจุบันะ (อดีต อนาคต และปัจจุบัน)
- หื้อเลี้ยงปู่ 3 คน หมายถึง ให้ยอมรับความคิดเห็นของผู้สูงอายุ จะกระทำสิ่งใดก็ต้องปรึกษาหารือหรือให้มีส่วนร่วมด้วย
- หื้อมีปุน 3 ล้าน หมายถึง ให้กระทำการใดใดด้วยความชอบธรรม ให้มีมิตรสหายใกล้ชิดที่จะคอยแจ้งข่าวเมื่อภัยมาถึง
- หื้อเลี้ยงห่าน 3 หัว หมายความว่า ให้มีเศรษฐี 3 คนอยู่หัวเวียงหางเวียง และกลางเวียง คอยช่วยเหลือเมื่อมีภัย
- หื้อมีตัวในท้อง หมายความว่า ควรสำเรียนให้มีความรู้อยู่กับตน
- หื้อกระทำตนดังจ้อง หมายความว่า ปฏิบัติให้เหมาะสม คือ เมื่อมีแขกบ้านแขกเมืองมาพบต้องมีบุคลิกที่สง่างาม น่าเกรงขาม เหมือนร่มเมื่อกางอยู่ แต่เมื่อพบพระสงฆ์และผู้อาวุโสก็ต้องอ่อนน้อมถ่อมตนเหมือนร่มที่หุบเอาไว้
- หื้อรู้ห้องแจ้งและห้องกลาง หมายความว่า ให้รู้จักสถานที่ที่เหมาะสมที่ควร
- หื้อเลี้ยงนาง 3 ปาก หมายถึง ต้องรู้จักที่จะพูดจาตามความเหมาะสม พูดอย่างไรเพราะ อ่อนหวาน รู้จักพูดสั่งสอนลูกบ้านหลานเมืองไม่ให้พูดคำหยาบคาย
- หื้อเลี้ยงนาค 3 หัว หมายความว่า ให้มีความเข้มแข็งเมื่อมีภัยสงคราม
- หื้อมีวัวแสนแอก หมายถึง ต้องรู้จักใช้โวหารในการเจรจา และต้องรักษาสัจจะ
- หื้อเลี้ยงแขกหลายเมือง หมายความว่า ควรมีการสร้างไมตรีกับพญาต่างบ้านต่างเมือง

- อย่าขี่เืองตางม้า หมายถึง เมื่อเป็นท้าวขุนก็ไมควรกระทำสิ่งที่ไม่เหมาะสมกับฐานะ เช่น เล่นซู้กับผู้หญิงที่มีฐานะต่ำกว่า
- อย่างนับฆ่าคนเมือง หมายความว่า ไม่ควรฆ่าใครอย่างไม่มีเหตุผล
- บ้านเมืองจางหื้อเอาเกลือมาทอด หมายความว่า ถึงเมื่อบ้านเมืองมีทุกข์ให้ดูให้เห็นอกเห็นใจประชาชน แจกข้าวปลาอาหาร อนุญาตให้ประชาชนทำการค้าได้ตามใจ
- อย่าเลี้ยงมอดขบเมือง หมายความว่า ไม่ควรเลี้ยงเสนาขุนนางที่กดขี่ข่มเหงประชาชน

อนาโตล โรเจอร์ เป็ลติเยร์ (2544) กล่าวถึง สุภาษิตและคติความเชื่อเกี่ยวกับกษัตริย์ ซึ่งสอดคล้องกับ ยุพิน เข้มมุกด์ ขนิษฐา โกมนตรี และเรณู อรรฐาเมศร์ (2539) ที่กล่าวไว้เช่นกันว่า ความเชื่อเกี่ยวกับกษัตริย์มีพื้นฐานมาจากคติความเชื่อทางพุทธศาสนาและวรรณกรรมจึงมีอิทธิพลต่อประชาชนและถูกนำมาใช้เป็นเครื่องวินิจฉัยสิทธิกรรมของกษัตริย์ ตัดสินจากพฤติกรรมที่กษัตริย์ประพฤติปฏิบัติตนต่อประชาชน ทั้งนี้เพราะคติทางพุทธศาสนาถือว่ากษัตริย์ต้องมีธรรม ตั้งอยู่ในธรรมต่าง ๆ เช่น ทศพิธราชธรรม อปรีหานิยธรรม 7 สังคหวัตถุ 4 และการยึดมั่นในศีลห้าศีลแปด เป็นต้น ดังตัวอย่างสุภาษิตไทยที่สะท้อนถึงลักษณะการปกครองของสังคมไทยในสมัยอดีตที่ส่งผลถึงสมัยปัจจุบัน ดังนี้

- น้ำเจ้า ดินเจ้า
(แปลความ) น้ำเป็นของเจ้าแผ่นดิน ดินก็เป็นของเจ้าแผ่นดิน
สุภาษิตบทนี้อธิบายถึง การที่เจ้าแผ่นดินเป็นเจ้าของแผ่นดิน ดังนั้นน้ำและที่ดินทั้งมวลของสิบสองปันนาเป็นกรรมสิทธิ์ของเจ้าแผ่นดิน ผู้เป็นประมุขแห่งอาณาจักรเท่านั้น ประชาชนไม่มีสิทธิในกรรมสิทธิ์ที่ดินของเจ้า ซึ่งเป็นระบอบการปกครองมาแต่โบราณ

- หัวเร็นจ๋าเหนือดิน บ่ยามชี้ ตีได้ย

(แปลความ) เสาวเรือนจ๋าเหนือดิน หากไม่ยอมจ่ายเงิน ก็ปลูกไม่ได้

สุภาษิตนี้อธิบายว่า บ้านข้าทาสจะซุกหลุมฝังเสาวต้องจ่ายค่าดินให้เจ้า นั่นคือ ต้องมีการแจ้งให้ทางราชการทราบก่อนว่า จะมีการก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างขึ้น เพื่อเป็นการเสียภาษีให้กับทางราชการ หากได้รับการอนุมัติจึงจะสามารถปลูกสร้างได้ แต่หากไม่แจ้งแล้วทางราชการมาพบภายหลังจะต้องทำการรื้อถอนในภายหลัง ทั้งนี้อาจถือได้ว่า เป็นการควบคุมสิ่งก่อสร้างให้ได้มาตรฐานเพื่อความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน ถือเป็นกฎระเบียบที่ทุกคนต้องปฏิบัติตาม

- เชื้อไถนี้กินหน่อทวยพา เชื้อครแสดถลตา กินนาทวยพ่อ

(แปลความ) เชื้อสายไพร่ก็กินหน่อไม้ตามพ่อ เชื้อสายกษัตริย์ก็ได้กินตามพ่อ

สุภาษิตบทนี้เป็นความเปรียบกับเชื้อสายไพร่ที่ไม่มีที่นาไว้ให้ลูกหลาน นอกจากหน่อไม้ที่เกิดขึ้นตามกอไผ่ทั่วไปที่พอจะมีเก็บไว้ให้ลูกหลานได้มีกินต่อไปได้ เช่นเดียวกับการสืบเชื้อสายของกษัตริย์ที่ย่อมได้รับการสืบที่นาตามพ่อ เพราะการสืบราชสมบัติของเชื้อสายกษัตริย์ ถือเป็นการสืบตำแหน่งกษัตริย์ ซึ่งในสิบสองปันนาเรียกราชวงศ์กษัตริย์ที่ครองราชย์สืบต่อกันมาว่า “เชื้อเครือเจ้าแสนหวี” โดยมีราชวงศ์เจื่องเพียงราชวงศ์เดียวที่ปกครองสิบสองปันนา

- อย่าเที่ยวตัดหน้าเจ้า อย่าเข้าแทคที่นอรนาย

(แปลความ) อย่าเดินตัดหน้าเจ้าแผ่นดิน อย่าเข้าใกล้ที่นอนนาย

สุภาษิตบทนี้อธิบายถึง ธรรมเนียมปฏิบัติต่อเจ้าแผ่นดินว่า ไม่ควรเดินตัดหน้าเจ้าแผ่นดิน ต้องเดินตามหลังเท่านั้น และอย่าเข้าใกล้ที่นอนเจ้านายหรือขุนนาง เพราะถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่สมควรอย่างยิ่งที่ผู้น้อยจะเข้าใกล้

หรือทำตัวเสมอกับผู้ใหญ่ หรือกระทำให้เรื่องใดให้เจ้าแผ่นดินหรือขุนนางขัดเคือง หรือโมโหเพราะอาจเกิดเดือดร้อนได้ ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อปี พ.ศ. 2492 สิบสองปันนามีการปกครองในระบอบศักดินาโดยมีกษัตริย์หรือเจ้าแผ่นดินเป็นประมุข ปฐมกษัตริย์ คือ พญาเจิง (เจือง) เมื่อพญาเจิง (เจือง) สิ้นอำนาจของอาณาจักรสิบสองปันนาก็อ่อนลง จนกระทั่งขึ้นตรงต่อเจ้าแผ่นดินจีนหรือกษัตริย์จีน โดยยังคงมีเจ้าแผ่นดินหรือกษัตริย์ของตนปกครองเช่นเดิม เมื่อสิบสองปันนาเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของประเทศจีน ดังนั้นเมื่อจีนยกเลิกการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ตรงกับสมัยของเจ้าหม่อมคำลือเถลิงราชย์เป็นกษัตริย์องค์สุดท้ายได้รับตำแหน่งเจ้าแสนหวีเชียงรุ่งปกครองดินแดนสิบสองปันนา

สุภาษิตไทลื้อจึงสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของเจ้าแผ่นดินที่ควรมีในการปกครองแผ่นดิน เพราะไพร่หรือประชาชนมีเจ้าแผ่นดินเป็นศูนย์รวมจิตใจ ชาวไทลื้อยังมีความเชื่อว่า เจ้าแผ่นดินเป็นผู้มีบุญสูงกว่าคนอื่น ๆ จึงได้เป็นผู้นำ และเพื่อที่จะได้แผ่บุญญาบารมีคุ้มครองไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินได้ เจ้าแผ่นดินหรือกษัตริย์จึงต้องเป็นตัวอย่างที่ดี ต้องรู้จักบาปบุญ ต้องมีธรรมะ เพราะถือว่าเป็นผู้ผดุงความยุติธรรม เจ้าแผ่นดิน ขุนนาง ไพร่ หรือประชาชน ต้องมีการพึ่งพาอาศัยกัน ที่สำคัญเจ้าแผ่นดินหรือกษัตริย์ของสังคมลื้อนั้นต้องเคร่งครัดในศีตกองหรือรัตคลอง เพราะศีตกองเป็นการปรับเอาคติ ความเชื่อของพุทธศาสนาไปใช้ ทำให้อำนาจของกษัตริย์เป็นที่ยอมรับ และทำให้ประชาชนยอมรับว่า ตนเองต่ำต้อยและต้องเชื่อฟังชนชั้นปกครอง สำหรับสามัญชน หรือไพร่แล้วจะไม่แข็งข้อต่อเจ้านาย และยังได้รับการสอนให้อ่อนน้อมถ่อมตน ไม่กระทำสิ่งใดที่เป็นการเกินฐานะของตนเอง ชาวไทลื้อยังเชื่ออีกว่า ความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมืองเกิดขึ้นเพราะกษัตริย์ตั้งอยู่ในธรรม และทำให้พุทธศาสนามีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการรับรองสิทธิธรรมของเจ้าแผ่นดิน และชนชั้นปกครอง

2.2 การอยู่ร่วมกันในสังคม

การอยู่ร่วมกันในสังคมต้องมีการปรับตัวเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข ซึ่งบุญช่วย ศรีสวัสดิ์ (2498) ได้กล่าวถึงลักษณะนิสัยของชาวไทลื้อสรุปได้ว่า ชาวไทลื้อมีอัธยาศัยเป็นมิตรกับคนทั่วไป มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวมีความสนิทกันอย่างเหนียวแน่น ช่วยเหลือเกื้อหนุนในกิจกรรมต่าง ๆ อยู่เสมอ ชาวไทลื้อทั้งหญิงและชายมีความขยันขันแข็งในการทำงาน ชาวไทลื้อจะช่วยเหลือกันทุกเรื่องทั้งภายในครอบครัวและเพื่อนบ้านในหมู่บ้าน ซึ่งการช่วยเหลือกันนี้เป็นเรื่องปกติธรรมดาของสังคมไทลื้อ ดังนั้นสุภาษิตไทลื้อจึงมีการกล่าวถึงการอยู่ร่วมกันในสังคม ดังนี้

2.2.1 ด้านครอบครัว

สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่คนในสังคมให้ความสำคัญ ชาวไทลื้อก็เช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากภาพสะท้อนวิถีชีวิตในด้านการครอบครัวของชาวไทลื้อที่ปรากฏในสุภาษิตไทลื้อ ดังนี้

- อีบบ่ปาก อยากบ่หนี

(แปลความ) อดอกยากก็ไม่พรางจากกัน ทุกข์ยากก็ไม่หนีจากไป

สุภาษิตกล่าวถึง ความรักภายในครอบครัว อันเป็นการสะท้อนถึงความคิดของชาวไทลื้อในเรื่องของความรักในครอบครัวว่า เมื่อรวมกันเป็นครอบครัวแล้ว ไม่ว่าจะเกิดภาวะความอดอยากก็จะไม่พรางจากกัน หรือพบเจอกับความทุกข์ยากก็จะไม่ทอดทิ้งกัน แต่จะร่วมทุกข์ร่วมสุขไปด้วยกัน เพราะชาวไทลื้อมีนิสัยที่รักพวกพ้อง รักกลุ่มชนของตน ไม่ว่าครอบครัวนั้นจะเป็นครอบครัวที่ตนสร้างขึ้นมา หรือครอบครัวของชาวไทลื้อทั้งหมู่บ้าน หรือทั้งเมืองก็ตาม หากเกิดภาวะดังกล่าวก็จะฝ่าฟันร่วมกันจนถึงที่สุด

- ชักกันสูง จูงกันไต่

(แปลความ) ชักกันให้สูง จูงกันให้ใหญ่

พ่อแม่เลี้ยงดูลูกตั้งแต่เล็กจนเติบโต อุ้มชูกันมาแต่อ่อน แต่ออก ล้มลุกคลุกคลานมาด้วยกัน หาสิ่งที่ดีมาให้ สามิภรรยาช่วยกันสร้างฐานะ ให้มีความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้น สิ่งใดที่ดีคิดหามาเพิ่มเติมให้ครอบครัวมีความสุข มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สุภายิตบพนี้สนับสนุนการช่วยเหลืออุ้มชูกันในเรื่องของความรัก

- ไก่มีขูร คนมีแขนเชื่อ

(แปลความ) ไก่ยังมีขนหุ้ม คนก็ยังเชื่อสายมีตระกูล

ชาวไทลื้อให้ความสำคัญกับการมีบรรพบุรุษหรือการมีวงศ์ตระกูล เช่นกันกับไก่ที่ยังมีขนช่วยในการห่อหุ้มเพื่อปกป้องจากภัยอันตรายต่าง ๆ เพราะฉะนั้นเวลาจะกระทำการใดควรนึกถึงครอบครัวและวงศ์ตระกูลเป็นสิ่งสำคัญเพราะเป็นสิ่งที่สร้างกันมาหลายชั่วอายุคน

- หมากเต้าร่มฆ่า (ร่มฆ่า-ร้างร้าน) ปูย่าอันเดียว

(แปลความ) เครื่องน้ำเต้าอยู่ร่วมร้านเดียวกัน ปูย่าตระกูล

เดียวกัน

น้ำเต้า ไม่ว่าจะเป็นลูก เป็นผล ที่สวนใดของร้านที่ปลูก หากดูให้ถี่ถ้วนแล้วจะเห็นว่า มีต้นกำเนิดจากเครื่องน้ำเต้าที่อยู่ร่วมร้านเดียวกัน เช่นกันกับคนเราไม่ว่าจะอยู่ในตระกูลใดก็ตาม อาจตั้งตระกูลของตนขึ้นมาใหม่ แต่หากสืบสาวไปถึงต้นตระกูลของตนเองก็พบว่า เป็นต้นตระกูลเดียวกัน แต่อาจมีการกระจัดกระจายกันไป ตั้งรกรากตามที่แตกต่างกัน เพื่อสร้างถิ่นฐาน และความมั่นคง ดังนั้นจึงไม่ควรทำลายกันและกัน แต่ควรสามัคคีกันไว้

สุภายิตไทลื้อที่ยกมาดังกล่าวนี้เป็นสุภายิตที่นำมาสั่งสอนเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันภายในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์แบบสามีภรรยา ความสัมพันธ์แบบพี่น้อง ความสัมพันธ์แบบพ่อแม่ลูก หรือความสัมพันธ์

ฉันทญาติ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ในรูปแบบใดก็ตามต้องคอยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ตามลักษณะนิสัยของสังคมชาวไทลื้อที่รักพวกพ้อง สามิภรรยาต้องสนับสนุนช่วยเหลือกันทั้งงานในบ้านและงานนอกบ้าน เมื่อมีเรื่องใด ๆ เกิดขึ้นควรมีการปรึกษากัน หากอยากสบายต้องช่วยกันอดออม ไม่ทอดทิ้งกัน เช่นเดียวกับพี่น้อง ต้องหมั่นถามไถ่ข่าวคราวของกันและกันเสมอ มีปัญหาให้ปรึกษากัน อย่าคิดทำเพียงลำพัง หากความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเป็นไปด้วยความแน่นแฟ้น จะทำให้ครอบครัวไม่ลำบาก

ระบบครอบครัวของชาวไทลื้อเป็นครอบครัวขยาย กล่าวคือสมาชิกในครอบครัวประกอบด้วยคนหลายรุ่น นับตั้งแต่ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ และลูกหลาน สมาชิกทุกคนในครอบครัวที่อยู่ในวัยทำงานจะช่วยกันทำงานในที่ดินของพ่อแม่ โดยเฉพาะการทำนา เมื่อได้ผลผลิตก็จะจัดเก็บรวมไว้ในยุ้งของพ่อแม่เพื่อกินร่วมกัน ผู้ชายมีหน้าที่ไถนา ทำคัณนา ส่วนการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวจะช่วยกันทำ ส่วนผู้หญิงมีหน้าที่ทำอาหาร ปลูกผัก และทอผ้า ระบบเครือญาติมีความสำคัญทั้งญาติของฝ่ายชายและฝ่ายหญิง จึงอาจกล่าวได้ว่า ครอบครัวมีระบบเครือญาติเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับครอบครัว ซึ่งมีค่านิยมผิวเดียวกันเมียเดียวกัน ไม่นิยมการหย่าร้าง เพราะหากเกิดการหย่าร้างต้องมีการประชุมภายในครอบครัวโดยต้องได้รับความเห็นชอบจากเครือญาติของทั้งสองฝ่ายด้วย ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่ใหญ่และยุ่งยากมาก

จากการศึกษาวิเคราะห์ภาพสะท้อนวิถีชีวิตด้านครอบครัวจากสุภาษิตไทลื้อของชาวไทลื้อพบว่า มีการสะท้อนภาพความรักในครอบครัว คำสอนของการอยู่ร่วมกันในครอบครัว และความผูกพันระหว่างเครือญาติ ซึ่งสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่มีความสำคัญสถาบันหนึ่งของสังคมไทลื้อ โดยอาศัยสุภาษิตซึ่งเป็นภูมิปัญญาทางการใช้ภาษามาเป็นแนวทางหนึ่งในการถ่ายทอด เพราะความรักในรูปแบบต่าง ๆ ล้วนแต่เป็นการสร้างความผูกพันที่มั่นคงให้กับสถาบันครอบครัว

2.2.2 ด้านอาชีพ

การประกอบอาชีพ เป็นปัจจัยหนึ่งในวิถีการดำรงชีวิตของชาวไทลื้อ ดังตัวอย่างสุภาษิตไทลื้อที่กล่าวถึงภาพสะท้อนด้านอาชีพ ดังนี้

- เรียดไร่หื้อหม้อไร่ชา เรียดนาหื้อหม้อไร่ชา

(แปลความ) ทำไร่ต้องหมั่นระวังนา ทำนาให้หมั่นดูแลน้ำ

การทำไร่ต้องหมั่นดูแลไม่ให้นกหรือกามารบกวน ผลผลิตที่ได้ เช่นเดียวกับการทำนาที่ต้องคอยดูแลการระบบการบริหารจัดการแหล่งน้ำเพื่อให้มีปริมาณน้ำที่พอเพียงกับฤดูกาลทำนาในแต่ละครั้ง เพราะหากปริมาณน้ำไม่เพียงพอจะทำให้ผลผลิตข้าวที่ได้มีปริมาณที่น้อยไม่พอแก่การบริโภคหรือค้าขาย สุภาษิตบทนี้เป็นการสอนให้คนเอาใจใส่ในอาชีพของตนเอง

- เปนวัวก็จักต่างหย้า เปนม้าก็จักต้องต่างโหล (ต่างบรรทุก)

(แปลความ) เป็นวัวก็ต้องต่างหญ้า เป็นม้าก็ต้องต่างฟืน

สุภาษิตบทดังกล่าว เป็นการสะท้อนว่า มีการเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพ และเลี้ยงไว้ใช้งานตามลักษณะของสัตว์นั้น ๆ ดังเช่น วัวก็เลี้ยงไว้สำหรับบรรทุกหญ้า หรือม้าเลี้ยงไว้สำหรับบรรทุกฟืนเพื่อไปขายหรือนำมาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน

- มักกินเข้าหื้อหม้อแปงนา มักกินปลาหื้อหม้อก่อนอง

(แปลความ) ชอบกินข้าวให้ขยันทำนา ชอบกินปลาให้

ขยันจับปลา

สุภาษิตบทนี้กล่าวเปรียบเทียบถึงการประกอบอาชีพ หากอยากได้ในสิ่งไหนก็ให้ประกอบอาชีพนั้น หากอยากมีข้าวก็ต้องทำนาโดยให้

เลือกการเพาะปลูกข้าวเป็นอาชีพ แต่หากชอบกินปลาให้ขุดบ่อเลี้ยงปลาหรือทำการกั้นลี้ดักปลาเพื่อจะได้มีปลาสำหรับนำไปขายหรืออาจเก็บไว้เพื่อบริโภค

ยรรยง จิระนคร และรัตนพร เศรษฐกุล (2544) ได้กล่าวถึงแนวคิดคำสอนที่คนรุ่นก่อนมักจะสอนให้ลูกหลานเกี่ยวกับความขยัน อดทน โดยเฉพาะความขยันและอดทนในการทำนา เลี้ยงสัตว์ ชีวิตของชาวไทลื้อจะตรากตรำมากในช่วงเวลาของการเพาะปลูก ตั้งแต่การไถ หว่าน ปลูกกล้า ดูแลข้าวกล้าไปจนถึงการเกี่ยวข้าว ตีข้าว และขนข้าวใส่ยุ้งฉาง ชาวไทลื้อจะทำการเพาะปลูกข้าวประมาณ 4 เดือน วิธีการดำรงชีวิตของชาวไทลื้อโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเพาะปลูก และการผลิตอาหารเพื่อบริโภคนั้น แสดงให้เห็นถึงลักษณะสังคมก่อนศักดินา ลักษณะที่สำคัญคือ ความร่วมมือของชาวบ้านในการผลิตเพื่อบริโภค เช่น การเพาะปลูก และการจับปลา ลำสัตว์ ซึ่งมีลักษณะของการรวมกลุ่มและการแบ่งปัน เหมือนกับการเก็บหาอาหารและล่าสัตว์ ปัจจัยสำคัญที่ทำให้สังคมชาวไทลื้อมีความใกล้ชิดและพึ่งพาธรรมชาติ เพราะสังคมไทลื้อเป็นสังคมโคดเคียว ประชากรมีจำนวนน้อย และมีวิธีการผลิตที่ล้าหลัง และจากการที่ชาวไทลื้อเลือกถิ่นฐานอยู่

นอกจากนี้ยังพบสุภาษิตไทลื้อที่มีการกล่าวถึงอาชีพที่มีชื่อเสียงของชาวไทลื้อที่อยู่ตามเมืองต่าง ๆ กล่าวคือ นอกจากการทำนาแล้ว ชาวเมืองดังกล่าวยังมีอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ หรือนำสินค้ามาแลกเปลี่ยนกับข้าวในบางครั้งที่ผลผลิตข้าวไม่เพียงพอที่จะบริโภคตามตลาดนัด เช่น

- สาดก้านตองเมืองหลวง จีป่าจอมเมืองแซ่
(แปลความ) เสื่อก้านตองมีที่เมืองหลวง จีปลาจอมมีที่เมืองแซ่

การทำเสื่อจากก้านตองของเมืองหลวง ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของสิบสองปันนา ได้รับการยอมรับจากเมืองต่าง ๆ ว่าฝีมือดี จีปลาจอม ที่อร่อยมากต้องเป็นของเมืองแซ่ ที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ เลยเมืองฮายซึ่งอยู่ทาง

ทิศตะวันตกขึ้นไป ชาวไทลื้อนิยมนำจี๊ปลาจ่อมมาประกอบอาหารเพื่อให้อาหารมีกลิ่นมีรสชาติ และช่วยให้ผู้รับประทานเจริญอาหารยิ่งขึ้น

- สล่าเร็นนืออยู่เมืองรำ สล่าเหล่าเป้นไทยเชียงรุ่ง
(แปลความ) ซ่างปลุกเร็นนืออยู่เมืองรำ (ฮ่า) ซ่างตัมเหล่า
เป้นไทเชียงรุ่ง

สล่าหรือซ่างที่มีฝีมือในการปลุกเร็นนือต้องเป็นสล่าหรือ
ซ่างที่มาจากเมืองรำ (เมืองฮ่า) เท่านั้นโดยเมืองรำ (เมืองฮ่า) นั้น ทาง
ทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเมืองเชียงรุ่ง เช่นกันกับชาวเมืองเชียงรุ่ง หรือ
ชาวเวียงผาตรงทางตอนกลางของสิบสองปันนาที่ได้รับการยอมรับว่าสามารถ
ตัมเหล่า อันเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านได้มีรสชาติที่กลมกล่อม

จารุวรรณ พรมวัง (2536) อธิบายถึงลักษณะการค้าในท้องถิ่น
หรือตลาดนัดว่า เป็นตลาดที่ชาวบ้านนำผลผลิตของตนมาขายในจำนวนไม่มาก
นัก สินค้าในตลาดมักเป็นสินค้าบริโภคหรือสินค้าที่มีราคาไม่แพง ไม่ใช่การค้าที่
เน้นกำไรสูงสุด แต่เป็นการค้าเพื่อแลกเปลี่ยนผลผลิตในท้องถิ่นของตน
นอกจากนี้ตลาดนัดยังถูกใช้เป็นที่สำหรับประกาศกฎเกณฑ์และข้อบังคับต่าง ๆ
ของผู้ปกครอง เป็นสถานที่พบปะสังสรรค์และแสวงหาความเพลิดเพลิน วัน
ตลาดหรือวันนัดเป็นวันสำคัญสำหรับชุมชนเพราะจะมีกิจกรรมที่น่าสนใจ
มากมาย ซึ่งวันตลาดหรือวันนัดจะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปตามเมืองต่าง ๆ
ภายในตลาดโดยทั่วไปจะแบ่งออกเป็น 5 ส่วน คือ หัวตลาด เป็นส่วนที่จัดให้
ชาวบ้านวางขายสินค้าจำพวกผัก ลูกหมู และผักสดต่าง ๆ ตลาดสดตอนเหนือ
สำหรับให้วางขายสินค้าจำพวกผาน ไถ จอบ ใบยาสูบ และรองเท้านี้เป็นต้น
ตลาดตอนกลางให้ตั้งเรียงขายเนื้อหมู เนื้อวัว และจำหน่ายสินค้าจำพวกเสื้อผ้า
ตลาดตอนกลางนี้ปลูกขึ้นเป็นร้านแผงลอยมุงแฝก ตลาดตอนล่างมีไว้สำหรับให้
วางแผงขายขนมเส้นชนิดต่าง ๆ อาทิ เส้นขนมจีน เส้นหมี่ต่าง ๆ ส่วนท้ายตลาด
เป็นที่ขายสัตว์ใช้งาน เช่น วัว ควาย และม้า ส่วนย่านตรงกลางระหว่าง

ตลาดกลางกับตลาดล่างนั้น มีสำหรับให้ชาวไทลื้อวางขายผักสดต่าง ๆ สินค้าจากเมืองต่าง ๆ เหล่านี้จะมีพ่อค้าแม่ค้านำมาวางขายในช่วงที่มีตลาดนัด ซึ่งชาวไทลื้อจะมีย่านตลาดนัดที่มีลักษณะพิเศษ 3 ประการ คือ

1) ภายในท้องที่ตำบลที่อยู่ในการปกครองของเจ้าเมืองแต่ละเมือง ปกติจะกำหนดให้เปิดตลาดนัด 5 วันต่อครั้ง เป็นเกณฑ์ เพื่อเปิดโอกาสให้เกษตรกรทำการค้าขายสินค้า แลกเปลี่ยนกันตามต้องการ

2) มีการตั้งย่านตลาดของตนขึ้นในบริเวณใกล้เคียงกับเมือง อันเป็นที่ตั้งของศูนย์กลางการปกครองทางการเมืองของเจ้าเมือง เพื่อส่งเสริมและพัฒนาค้าขายของเมือง จนกลายเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของเมือง

3) ชนกลุ่มน้อยเผ่าต่าง ๆ ที่อาศัยกระจุกกระจายอยู่บนภูเขาหรือดอยต่าง ๆ ต้องขึ้นอยู่กับเจ้าชาวไทลื้อ ทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจ ดังนั้นการค้าขายแลกเปลี่ยนสิ่งของจึงจำเป็นต้องอาศัยย่านตลาดนัดของชาวไทลื้อที่ตั้งอยู่บนพื้นราบ

ตลาดนัดในสิบสองปันนาหมุนเวียนไปตามหมู่บ้านหลายแห่ง โดยมักจะติดตลาดบริเวณนอกหมู่บ้าน ในที่โล่งกว้าง สะดวกสำหรับคนจำนวนมาก บรรดาสินค้าในตลาดมีหมู่บ้านต่าง ๆ ที่มีการผลิตสินค้าเฉพาะของตนเอง ซึ่งสินค้าเหล่านี้เป็นสินค้าเสริมที่ผลิตเพิ่มเติมจากการทำนาเพื่อใช้ในครัวเรือนและจำหน่ายด้วย เช่น หน่อไม้ จากบ้านจำ บ้านหลิ่ง เครื่องเรือนไม้ไผ่ จากบ้านโปก เครื่องปั้นดินเผา จากบ้านลือ บ้านเต๋อ สีย้อม จากบ้านดัว บ้านปาก่อ กววยเดียวจากบ้านเชียงทุ่ง เป็นต้น

การเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพเศรษฐกิจที่สำคัญของชาวไทลื้อหลายเมือง เช่น เมืองลำ เมืองบาน เมืองพง เมืองแซ่ เมืองเฮม เมืองซอน และเมืองฮำ เนื่องจากเป็นแหล่งเลี้ยงวัว ควาย และม้าเพื่อจำหน่าย ส่งไปตามเมืองต่าง ๆ ในสิบสองปันนา และในประเทศใกล้เคียงด้วย

4. บทสรุป

จากการศึกษาวิเคราะห์ภาพสะท้อนวิถีชีวิตด้านอาชีพของชาวไทลื้อจากสุภายิตไทลื้อ พบว่า ชาวไทลื้อในสิบสองปันนาประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก เช่น การทำนา เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ เมื่อว่างเว้นจากฤดูทำนาชาวบ้านส่วนใหญ่จะผลิตสินค้าอื่น หรือนำสินค้าอื่นที่สามารถหาได้จากธรรมชาติ มาจำหน่ายในช่วงวันที่มีตลาดนัด เพื่อเสริมรายได้ ระบบการค้าที่พบในสิบสองปันนามีทั้งการค้าภายในท้องถิ่นและการค้าระบบทางไกล โดยลักษณะการค้าภายในท้องถิ่นอยู่ในรูปแบบของตลาดนัดที่หมุนเวียนไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ สินค้าที่นำมาจำหน่ายเป็นสินค้าที่มีในหมู่บ้าน เช่น ผักสด หรือเครื่องหัตถกรรมต่าง ๆ ส่วนการค้าทางไกล เป็นการนำสินค้าจากประเทศใกล้เคียงเข้ามาจำหน่าย หรือการนำสินค้าที่มีชื่อเสียงภายในสิบสองปันนาส่งออกไปจำหน่ายให้กับประเทศใกล้เคียง โดยการบรรทุกหรือต่างบนหลังวัวควาย ม้า ที่มีแหล่งเลี้ยงสัตว์ต่างเหล่านี้ภายในสิบสองปันนา หรืออาจมีการสั่งซื้อสัตว์ต่างเหล่านี้จากประเทศที่มีระบบการค้าทางไกลเพื่อนำไปใช้ในการเดินทางไปทำการค้า อันเป็นการส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงสัตว์ของชาวสิบสองปันนา

ภาพสะท้อนวิถีชีวิตในด้านต่าง ๆ ของชาวไทลื้อตามที่ปรากฏในสุภายิตเป็นการแสดงให้เห็นว่า การศึกษาภาพสะท้อนวิถีชีวิตของชาวไทลื้อเพื่อให้เข้าถึงสุภายิตไทลื้อว่า จุดประสงค์ในการสั่งสอนของสุภายิตแต่ละบทนั้นต้องการเน้นในเรื่องใด โดยศึกษาวิเคราะห์ผ่านภาพวิถีชีวิตที่สะท้อนออกมาจากเนื้อความและความหมายของสุภายิต นับได้ว่า สุภายิตเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงผลึกทางความคิดที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาของบรรพบุรุษชาวไทลื้อ ดังคำกล่าวของอริสโตเติล ที่ว่า “Proverb” หรือสุภายิตนั้นเป็นเศษที่เหลือตกค้างของปรัชญาของคนในสมัยโบราณ และเหลือตกทอดมาถึงสมัยเราได้ เพราะมันมีเหตุผล มีเนื้อความกะทัดรัดและคมคาย” ซึ่งเป็นคำกล่าวที่สามารถนำไปถึงการศึกษาดังภาพสะท้อนวิถีชีวิตด้านต่าง ๆ ผ่านทางเนื้อความและความหมายของสุภายิตได้

เอกสารอ้างอิง

- ก่อ สวัสดิพานิช. (2518). วิทยุกับค่านิยมและระบบศีลธรรม ใน *เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับการศึกษา*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- จารุวรรณ พรหมวัง. (2536). *การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมบางประการของชาวไทยเชื้อ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. (2498). *ไทยสิบสองปันนา เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.
- บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. (2498). *ไทยสิบสองปันนา เล่ม 2 (ลื้อ คนไทยในประเทศจีน)*. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.
- ประคอง นิมมานเหมินท์. (2524). ทิศนะของสังคมไทยในตำนานไทย. *วารสารมศว. ปทุมวัน*, 57-65.
- ปราณี ขวัญแก้ว. (2534). รายงานการวิจัย การวิเคราะห์ภาพถ่ายชาวบ้านท้องถิ่นใต้. *มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒวิจัย*, 4(5), 1-2.
- ยรรยง จิระนคร และรัตนาพร เสธะฐกุล. (2544). *ประวัติศาสตร์สิบสองปันนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ยุพิน เข้มมุกด์, ขนิษฐา โกมนตร์ และเรณู อรรถาเมศร์. (2539). ศาสนา ความเชื่อ และประเพณีของชาวไทยเชื้อ. ใน *รวมบทความทางวิชาการชาวไทยเชื้อ: เชียงคำ*. (น. 115-120). เชียงใหม่: ชมรมล้านนาคดี และวิทยาลัยครูเชียงใหม่ สหวิทยาลัยล้านนา.
- รัตนาพร เสธะฐกุล. (2542). *อิทธิพลความเชื่อทางสังคมและวัฒนธรรมต่อการพัฒนาการของรัฐไท: กรณีศึกษาไทดำ ลื้อ และยวน*. สืบค้นจาก http://research.culture.go.th/index.php/interest/th/item/875-2014-03-04-18-04-26_875.html
- ลมูล จันทน์หอม. (2545). *สุภาพบุรุษไทลื้อ*. เชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมือง.

อนาโตน โรเจอร์ เป็ลติเยร์. (2544). สถานภาพวรรณกรรมไทจีน ไทลื้อ และลัวะ.
ใน การศึกษาประวัติศาสตร์และวรรณกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท.
(น. 102-108). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.